

Ομήρου Οδύσσεια ν 210-494

Η πλαστή ιστορία του Οδυσσέα

Ο Οδυσσέας στον διάλογό του με την Αθηνά-βοσκόπουλο συνετός και επιφυλακτικός, παρά τη χαρά που νιώθει όταν ακούει πως βρίσκεται στην Ιθάκη, αποκρύπτει την αληθινή του ταυτότητα, για να προστατέψει τον ίδιο και τους θησαυρούς του, ενώ ταυτόχρονα προσπαθεί να καταλάβει αν το πρόσωπο που έχει απέναντί του είναι φιλικό ή όχι.

Η ιστορία του που είναι πλαστή, είναι ρεαλιστική και προσαρμοσμένη στις συγκεκριμένες περιστάσεις. Έτσι παρουσιάζει αληθινά μαζί με ψεύτικα στοιχεία.

Αλήθειες:

- ✓ Οι περιπέτειες που πέρασε,
- ✓ Είχε πολεμήσει στην Τροία,
- ✓ Βρέθηκε να κοιμάται πάνω στην άμμο μαζί με τα αγαθά του που ξεφόρτωσαν οι ναύτες από το καράβι

Παραλλαγμένες αλήθειες:

- ✓ Φοίνικες-Φαίακες (κάποιοι μετέφεραν τον Οδυσσέα με το καράβι τους στην Ιθάκη. Στην πραγματικότητα αυτοί ήταν οι Φαίακες και όχι οι Φοίνικες),
- ✓ Τα αγαθά που έχει μαζί του είναι τα δώρα των Φαίακων και όχι λάφυρα από την Τροία,
- ✓ Έφτασαν στο νησί νύχτα

Ψέματα:

- ✓ Η καταγωγή του (λέει πως είναι Κρητικός),
- ✓ Η δολοφονία του γιου του Ιδομενέα. Το ψέμα αυτό λειτουργεί ως έμμεση προειδοποίηση του βοσκού, ο οποίος αν τολμήσει να του κλέψει τα δώρα, θα έχει το ίδιο τέλος με το γιο του Ιδομενέα,
- ✓ Ο προορισμός του (Πύλος ή Ήλιδα),
- ✓ Ο τρόπος άφιξής του στην Ιθάκη.

Η πλαστή αυτή ιστορία φανερώνει την ικανότητα του ήρωα να αποκρύπτει την ταυτότητα του και είναι η πρώτη φορά μιας σειράς τέτοιων ιστοριών που θα επινοήσει από εδώ και πέρα.

Η αναγνώριση Οδυσσέα-Αθηνάς και Ιθάκης-Οδυσσέα

1. Αναγνώριση του Οδυσσέα από την Αθηνά
 - ✓ Ο Οδυσσέας και η Αθηνά-βοσκόπουλο είναι μόνοι τους στο λιμάνι του Φόρκυνα,
 - ✓ Ο Οδυσσέας μεταμορφώνεται μέσω του λόγου και της πλαστής ιστορίας του,

Απλά και Κατανοητά η Γνώση!

- ✓ Αποκαλύπτεται η αληθινή του ταυτότητα από τη θεά Αθηνά, που στο μεταξύ από βοσκόπουλο έχει πάρει τη μορφή ωραίας ψηλής γυναίκας,
 - ✓ Ο Οδυσσέας αναγνωρίζεται από τη θεά και εκφράζει τα συναισθήματά της.
2. Αναγνώριση της Αθηνάς από τον Οδυσσέα
- ✓ Ο Οδυσσέας και η Αθηνά-βοςκόπουλο είναι μόνοι τους στο λιμάνι του Φόρκυνα,
 - ✓ Η Αθηνά παρουσιάζεται μεταμορφωμένη σε βοσκόπουλο (ενανθρώπιση της θεάς και απόκρυψη της ταυτότητάς της),
 - ✓ Η θεά αποκαλύπτει την ταυτότητά της παίρνοντας τη μορφή μιας όμορφης ψηλής γυναίκας και αυτοσυστήνεται (επιφάνεια),
 - ✓ Η Αθηνά παρουσιάζει αποδεικτικά στοιχεία της ταυτότητάς της, δίνοντάς του τα αναγνωριστικά σημάδια,
 - ✓ Αναγνώριση από τον Οδυσσέα (οι στίχοι στο σχολικό βιβλίο παραλείπονται).
3. Αναγνώριση της Ιθάκης
- ✓ Παραμόρφωση της Ιθάκης από την Αθηνά, η οποία αποκρύπτει την ταυτότητα του νησιού,
 - ✓ Ο Οδυσσέας και η θεά-βοςκόπουλο είναι μόνοι στο λιμάνι του Φόρκυνα,
 - ✓ Η Αθηνά αποκαλύπτει στον Οδυσσέα την ταυτότητα του νησιού,
 - ✓ Ο Οδυσσέας δυσπιστεί και ζητά αποδείξεις,
 - ✓ Η Αθηνά του δείχνει χαρακτηριστικά σημεία της Ιθάκης, διώχνοντας ταυτόχρονα την ομίχλη που παραμόρφωνε το νησί,
 - ✓ Αναγνώριση της Ιθάκης από τον Οδυσσέα κι έκφραση της χαράς του.

Η στάση της θεάς Αθηνάς απέναντι στον Οδυσσέα

- ✓ Η προσπάθεια του Οδυσσέα να κρύψει την πραγματική του ταυτότητα μέσα από την πλαστή ιστορία που επινοεί δεν κατορθώνει καθόλου στη θεά Αθηνά. Αντίθετα του χαμογελάει και τον χαϊδεύει ειρωνικά, τον μαλώνει γιατί ο δόλος του έχει γίνει πια δεύτερη του φύση. Στην πραγματικότητα τον επαινεί για το εύστροφο μυαλό και την πανουργία του, ιδιότητες για τις οποίες η ίδια καυχιέται πως ξεχωρίζει ανάμεσα στους θεούς. Αυτή η εξομοίωση του Οδυσσέα με την θεά ως προς την ευστροφία και την πονηριά, φυσικά στο αντίστοιχο επίπεδο που έχει ο καθένας, η θεά στους θεούς και ο Οδυσσέας στους ανθρώπους, αποτελούν το μεγαλύτερο έπαινο για τον ήρωα και αιτιολογούν την εύνοια και την προστασία της θεάς προς αυτόν. Στη συνέχεια η θεά ενθαρρύνει τον ήρωα και τον βοηθά να κρύψει τα δώρα του. Έπειτα, αφού του συστήνει πως πρέπει να σκεφτεί τρόπο εξόντωσης των μνηστήρων, τον ενημερώνει για την τριετή καταπάτηση του οίκου του από τους μνηστήρες που διεκδικούν την Πηνελόπη αλλά και για την αναποφασιστικότητα και τη διφορούμενη στάση εκείνης, η οποία διατηρεί αυτή την κατάσταση. Τέλος του

Απλά και Κατανοητά η Γνώση!

- υπόσχεται πώς θα του συμπαρασταθεί και δεν θα τον εγκαταλείψει όταν έρθει η ώρα της μνηστηροφονίας.
- ✓ Όλη αυτή η σκηνή της συνάντησης του Οδυσσέα με την Αθηνά αποτελεί μία μοναδική περίπτωση εξοικείωσης ενός θνητού και ενός Θεού. Κορυφαία στιγμή αυτής της φιλίας είναι όταν μαζί κρύβουν τα δώρα των Φαίακων στη σπηλιά των ναϊάδων και έπειτα κάθονται ο ένας δίπλα στον άλλον στο λάκκο της Ιερής ελιάς σαν παλιοί φίλοι και σχεδιάζουν από κοινού την εξόντωση των μνηστήρων.
 - ✓ Η θεά δικαιολογεί τη στάση της απέναντι στον ήρωα στη διάρκεια των πολύχρονων περιπλανήσεων του: από σεβασμό δεν θέλησε να εναντιωθεί στον αδερφό του πατέρα της τον Ποσειδώνα που ήταν οργισμένος μαζί του για την τύφλωση του γιου του Πολύφημου. Ωστόσο ποτέ δεν έπαψε η έγνοια της για αυτόν.
 - ✓ Προς τη βοήθεια που υπόσχεται η Αθηνά στον Οδυσσέα θα πρέπει να επισημάνουμε πως αυτή δεν απαλλάσσει τον ήρωα από το βάρος της προετοιμασίας και διεκπεραίωσης της μνηστηροφονίας. Η θεά βέβαια θα τον βοηθήσει αλλά πώς βοηθάει ένας θεός; Παραστέκεται σε αυτόν που αγαπά χωρίς όμως να του ελαφρώσει το βάρος ούτε να του συντομεύσει το δύσκολο έργο του. Έτσι το μόνο που του λέει η Αθηνά είναι να κατατοπιστεί για όλα και για να μπορεί να δει όλα όσα χρειάζεται στο σπίτι με τα ίδια του τα μάτια η θεά θέλει να τον κάνει αγνώριστο σε όλους.

Η θεϊκή κάλυψη προς τη μελλοντική δράση του Οδυσσέα

Ο έπαινος της θεάς για την ευστροφία και την πονηριά του ήρωα μετά την πλαστική ιστορία που της διηγήθηκε, η υπόδειξή της να μη φανερωθεί ακόμη σε κανέναν, η σύσταση της να σκεφτεί ο ήρωας με ποιο τρόπο θα σκοτώσει τους μνηστήρες, η από κοινού με τον ήρωα κατάστρωση ενός σχεδίου εξόντωσης τους, η υπόσχεση της να του συμπαρασταθεί και να τον βοηθήσει κατά τη διεκπεραίωση της μνηστηροφονίας, όλα αυτά προσφέρουν μία θεϊκή κάλυψη τόσο στους δόλους που πρόκειται να χρησιμοποιήσει ο ήρωας όσο και στην ίδια την πληροφορία η οποία παρουσιάζεται έτσι ως θεϊκή εντολή.

στη συγκεκριμένη ενότητα παρουσιάζονται κάποια βασικά σημεία του σχεδίου της μνηστηροφονίας:

- ✓ Ο Οδυσσέας δεν πρέπει ακόμα να φανερωθεί σε κανέναν. Κανείς δεν πρέπει ακόμα να ξέρει ότι έχει επιστρέψει στην Ιθάκη. Φυσικά δεν θα πρέπει να φανερώσει σε κανέναν τα σχέδια του.
- ✓ Για αυτό το λόγο η θεά τον κάνει αγνώριστο, παραμορφώνοντάς τον και μεταμφιέζοντάς τον σε ζητιάνο.
- ✓ Έτσι με τη μορφή ζητιάνου ο ήρωας θα πρέπει πρώτα να πάει στην καλύβα του βοσκού του, του Εύμαιου για να μάθει από αυτόν την κατάσταση που επικρατεί στο παλάτι.
- ✓ Η ίδια θα πάει να φέρει τον τηλέμαχο από τη Σπάρτη.
- ✓ Ο Οδυσσέας θα πρέπει να παραμείνει στην καλύβα του Ευμαίου μέχρι η θεά να επιστρέψει με τον Τηλέμαχο.

Απλά και Κατανοητά η Γνώση!

Στοιχεία τεχνικής

- ✓ Ο εξωτερικός Νόστος του Οδυσσέα κράτησε 34 μέρες καταλαμβάνοντας τις ραψωδίες α-ν 209. Στη μέση περίπου της αφήγησης θα συμβεί ο νόστος του ήρωα. Από δω και πέρα μέχρι και το τέλος θα παρακολουθήσουμε τον εσωτερικό νόστο του ήρωα, την αποκατάσταση του στο σπίτι του αλλά και στο θρόνο της Ιθάκης, που προϋποθέτει, βέβαια τη μνηστηροφονία. Τα γεγονότα αυτά θα κρατήσουν επτά μέρες και θα εξελιχθούν στις ραψωδίες ν 210- ω. Ο ποιητής αφηγηματικά δίνει ίσο βάρος στον εξωτερικό και στον εσωτερικό νόστο. Όμως δεν αρκεί μόνο η επιστροφή του ήρωα για να λάβει αίσιο τέλος η περιπέτεια του. Εξάλλου ο ήρωας μένει ακόμα να πληρώσει για την ύβρη του· στην προσευχή του ο πολύφημος μιλούσε και για νέα βάσανα που θα τον περίμεναν όταν θα έφτανε στην πατρίδα.
- ✓ Στη σκηνή του αναγνωρισμού της Ιθάκης ο ποιητής χρησιμοποιεί την τεχνική της δραματικής ειρωνείας και της επιβράδυνσης. Με τη δραματική ειρωνεία πέτυχε να δραματοποιήσει την αναγνώριση της Ιθάκης και να εντείνει τη δραματική ένταση, καθώς ο ήρωας από την απελπισία του μεταπίπτει στην άκρα αγαλλίαση και ευδαιμονία. Η δραματική ειρωνεία, με τη σειρά της, επιβραδύνει την εξέλιξη επιτείνοντας έτσι το ενδιαφέρον των αναγνωστών.
- ✓ Στην παραμόρφωση-μεταμφίεση του Οδυσσέα βρίσκουμε το παραδοσιακό λαϊκό θέμα του ξενιτεμένου που γυρίζει ύστερα από χρόνια αγνώριστος στην πατρίδα του και βάζει σε δοκιμασία τη γυναίκα του. Το θέμα αυτό συναντάται και σε ελληνικά δημοτικά τραγούδια.

Απλά και Κατανοητά η Γνώση!